

Nastavak fiskalne konsolidacije EU-27 i Europodručja u uvjetima nastavka gospodarskog rasta i smanjenja inflacije

Davor Galinec*

Konačno Izvješće o prekomjernome proračunskome manjku i razini duga opće države (tzv. listopadska EDP notifikacija) za razdoblje 2020.-2023. istovremeno su objavili 22. listopada 2024. Državni zavod za statistiku (za Republiku Hrvatsku) i Eurostat (za EU, Europodručje i države članice). U uvjetima nastavka gospodarskog rasta i smanjenja inflacije, tijekom 2023. došlo je do daljnjeg smanjenja prosječne razine fiskalnog deficita i javnog duga u EU i europodručju, pri čemu treba napomenuti da je primjena fiskalnih kriterija deficita i duga definiranih Ugovorom iz Maastrichta ponovno na snazi, nakon što je bila privremeno suspendirana tijekom razdoblja koronakrize i eskalacije ratnih zbivanja u Ukrajini. U nastavku slijedi detaljniji opis rezultata konačnog listopadskog EDP izvješća 2020.-2023. za EU-27, Europodručje i pojedinačno za sve države članice te pregled trenutnog stanja javnih financija EU i država članica na kraju drugog tromjesečja 2024.

Fiskalna kretanja u Hrvatskoj (DZS)

¹Konačno Izvješće o prekomjernome proračunskome manjku i razini duga opće države u razdoblju 2020.-2023. godine za Republiku Hrvatsku² (tzv. listopadska EDP notifikacija) objavio je Državni zavod za statistiku (DZS) 22. listopada 2024. Prema objavljenom priopćenju, deficit konsolidirane opće države iznosio je -667 milijuna eura ili -0,9% BDP-a (Tablica 1), dok je u prethodnoj godini zabilježen blagi suficit u iznosu od 95 milijuna eura, odnosno 0,1% BDP-a. Nadalje, u 2021. deficit je iznosio -1,489 milijardi eura (-2,6% BDP-a), a u 2020. je zabilježen rekordni deficit u iznosu od -3,67 milijardi eura (ili -7,2% BDP-a). Nakon jednokratnog blagog suficita ostvarenog u 2022., zabilježeni deficit konsolidirane opće države u 2023. godini (-667 milijuna eura ili -0,9% BDP-a) rezultat je djelovanja više čimbenika. Naime, u 2023. zamjetan je trend osjetnog povećanja i prihoda i rashoda države, no rashodi države rasli su po većoj stopi u odnosu na prihode. Rastu rashoda države u najvećoj je mjeri pridonijelo povećanje državnih bruto investicija u fiksni kapital, socijalnih naknada u novcu sa socijalnim transferima u naturi, plaćenih kamata, naknada zaposlenima i plaćenih subvencija (čiji je učinak ipak ublažen zbog rasta poreznih prihoda i neto socijalnih doprinosa). Primjena mjera koje su zbog povećanja cijena energenata uvedene u 2022. nastavljena je i u 2023., što je utjecalo na povećanje rashoda po osnovi isplaćenih subvencija na proizvode te isplaćenih socijalnih naknada nezaposlenima i umirovljenicima. Na strani prihoda sektora opće države, provedba tih mjera imala je negativan

utjecaj na smanjenje poreznih prihoda zbog posljedičnih smanjenja PDV-a i trošarina na energente u 2022. te smanjenja trošarina na energente u 2023. S druge strane, na povećani iznos prikupljenih poreza na dohodak i bogatstvo u 2022. pozitivno je utjecao dodatni porez na dobit. Tijekom 2023. porezi na proizvodnju i uvoz prikupljeni su u iznosu od gotovo 15 milijardi eura, što predstavlja porast od 15,8% u odnosu na 2022. Istovremeno, tekući porezi na dohodak i bogatstvo prikupljeni su u iznosu od gotovo 5,7 milijardi eura, što je povećanje od 15,6% u odnosu na 2022. godinu. Nadalje, u 2023. zabilježen je i 14,4% veći rast prihoda od neto socijalnih doprinosa u 2023. u odnosu na prethodnu godinu, i to u ukupnom iznosu od gotovo 8,4 milijarde eura. Rashodi za državne investicije (bruto investicije u fiksni kapital) iznosili su u 2023. godini 4,339 milijardi eura (ili 5,6% BDP-a), što je za čak 59,6% više nego u prethodnoj 2022. Na generiranje deficita u 2023. utjecali su i rashodi kapitalnih transfera na osnovi plaćanja po garancijama, preuzimanja duga i kapitalnih injekcija u iznosu od 80 milijuna eura, kao i rashodi države za poticanu stanogradnju. Rashodi za kamate na državni dug su u 2023. iznosili oko 1,3 milijarde eura (ili 1,7% BDP-a), što predstavlja povećanje za 39,2% u odnosu na 2022. (kada su iznosili oko 0,9 milijardi eura). Najveći doprinos stvaranju deficita konsolidirane opće države u 2023. nedvojbeno ima povećanje deficita podsektora središnje države (s -0,6% BDP-a u 2022. na -1,4% BDP-a u 2023.), dok je suficit podsektora lokalne države je u 2023. ostao na istoj razini kao i prethodne godine (0,6% BDP-a), a saldo podsektora Fondova socijalne sigurnosti tijekom 2023. bio u ravnoteži.

U usporedbi s prethodnom notifikacijom iz travnja 2024., pokazatelji deficita/suficita države za promatrano razdoblje 2020.-2023. su revidirani. U odnosu na aktualne objavljene pokazatelje, za 2020. deficit je sada manji za

¹ Dr. sc. Davor Galinec, doc., direktor Direkcije, Direkcija za opću ekonomsku statistiku i statističke informacijske sustave, Hrvatska narodna banka. Stavovi autora izneseni u ovom radu isključivo su osobni i stručni stavovi autora i ne odražavaju nužno stavove institucije u kojoj je zaposlen niti drugih institucija koje se spominju u radu, niti ih na bilo koji način obvezuju.

² dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77005>

16,7 milijuna eura (ili za 0,1% BDP-a), za 2021. deficit je veći za 2,7 milijuna eura (ili za 0,1% BDP-a), za 2022. suficit je veći za 6,1 milijun eura (bez promjene udjela u BDP-u), dok je za 2023. deficit sada veći za 139 milijuna eura (ili za 0,2% BDP-a). Spomenute revizije proizlaze najvećim dijelom zbog ažuriranja izvora podataka poreznih prihoda i mjera uvedenih zbog rasta cijena energenata, promjena bilježenja programa osiguranja izvoza i uključivanja novih jedinica u sektor opće države. Isto tako, u obuhvat sektora opće države nakon Travanjske notifikacije 2024., u skladu s Priručnikom o javnom deficitu i dugu, uključeno je deset javnih poduzeća koja su pala na testu tržišnosti.

Isključimo li iz vrijednosti pokazatelja proračunskog salda vrijednosti kamatnih rashoda u iznosu od 1,7% BDP-a, tijekom 2023. godine ostvaren je primarni suficit od 627 milijuna eura (ili 0,8% BDP-a). U 2020. zabilježen je primarni deficit od -5,3% BDP-a, u 2021. je zabilježen primarni deficit iznosio -2,6% BDP-a, dok je u 2022. ostvaren primarni suficit od 1,5% BDP-a.

Tablica 1: Republika Hrvatska – konačni pokazatelji proračunskog salda i duga konsolidirane opće države i s njima povezani pokazatelji 2020.-2024.

u % BDP-a i međugodišnje stope rasta	2020	2021	2022	2023	2024p
Proračunski prihodi	46,0	45,2	44,5	46,7	...
Proračunski rashodi	53,3	47,7	44,4	47,4	...
- od toga: rashodi opće države za investicije	5,6	4,8	4,0	5,6	...
- od toga: rashodi opće države za kamate	2,0	1,5	1,4	1,7	...
Proračunski saldo	-7,2	-2,6	0,1	-0,9	-2,6
-od toga: središnja država	-6,2	-2,6	-0,6	-1,4	-3,1
-od toga: lokalna država	-1,0	-0,3	0,6	0,6	0,4
-od toga: fondovi socijalne sigurnosti	-0,1	0,4	0,1	0,0	0,0
Primarni saldo proračuna (ne uključuje rashode za kamate)	-5,3	-1,0	1,5	0,8	...
Konsolidirani dug opće države	86,5	78,2	68,5	61,8	56,7
- od toga: valuta i depoziti	0,1	0,1	0,1	0,1	...
- od toga: dužnički vrijednosni papiri	60,7	54,9	47,1	43,7	...
- od toga: zajmovi	25,6	23,2	21,4	18,1	...
Rast BDP-a (nominalni, u % u odnosu na prethodnu godinu)	...	15,0	15,9	15,4	7,6

p – projicirana veličina

Izvor: izračun autora prema objavljenim EDP podacima DZS-a i Eurostata od 22.10.2024.

Konsolidirani dug opće države (tzv. maastrichtški dug) na kraju 2023. godine iznosio je gotovo 48,3 milijardi eura (ili 61,8% BDP-a), što predstavlja porast od 1,9 milijardi eura (ili za 4,1%) u odnosu na stanje duga zabilježeno na kraju 2022., što se gotovo u potpunosti odnosi na novo neto zaduživanje. Uvođenjem eura kao domaće valute početkom 2023., promjena stanja duga opće države zbog tečajnih

promjena je zanemariva. Trend smanjivanja udjela maastrichtškog duga u BDP-u započet 2014., s izuzetkom rasta u 2020. zbog krize prouzročene pandemijom bolesti COVID-19, nastavlja se i u 2023. Na kraju 2023. udio duga opće države u BDP-u iznosio je 61,8%, što je smanjenje od gotovo 6,7 postotnih bodova u odnosu na zabilježeni udio duga u BDP-u na kraju 2022. (kada je iznosio 68,5% BDP-a).

U usporedbi s prethodnom notifikacijom iz travnja 2024., nominalni i relativni pokazatelji konsolidiranog duga države ostali su nepromijenjeni za razdoblje 2020.-2022. Revidiran je iznos duga za 2023. s 48,191 milijarde eura (travanjska notifikacija) na 48,262 milijarde eura (aktualna konačna notifikacija), što predstavlja razliku od 79 milijuna eura (odnosno za 0,1% BDP-a).

U dijelu projekcija fiskalnih pokazatelja za 2024. godinu koji se objavljuju u sklopu Izvješća³ (za čiju izradu je nadležno Ministarstvo financija), predviđa se povećanje deficita konsolidirane opće države na razinu od - 2,6% BDP-a u 2024. (povećanje za 1,7 postotnih bodova u odnosu na 2023.), pri čemu bi se deficit središnje države trebao povećati u toj mjeri, dok bi se deficit lokalne države trebao smanjiti za 0,2 postotna boda. Udio duga opće države u BDP-u na kraju 2024. procjenjuje se na 56,7% (što je ispod referentne granice od 60% BDP-a definirane maastrichtškim kriterijima održivosti javnih financija), a to bi predstavljalo smanjenje od čak 5,1 postotnih bodova udjela u BDP-u u odnosu na stanje krajem 2023.

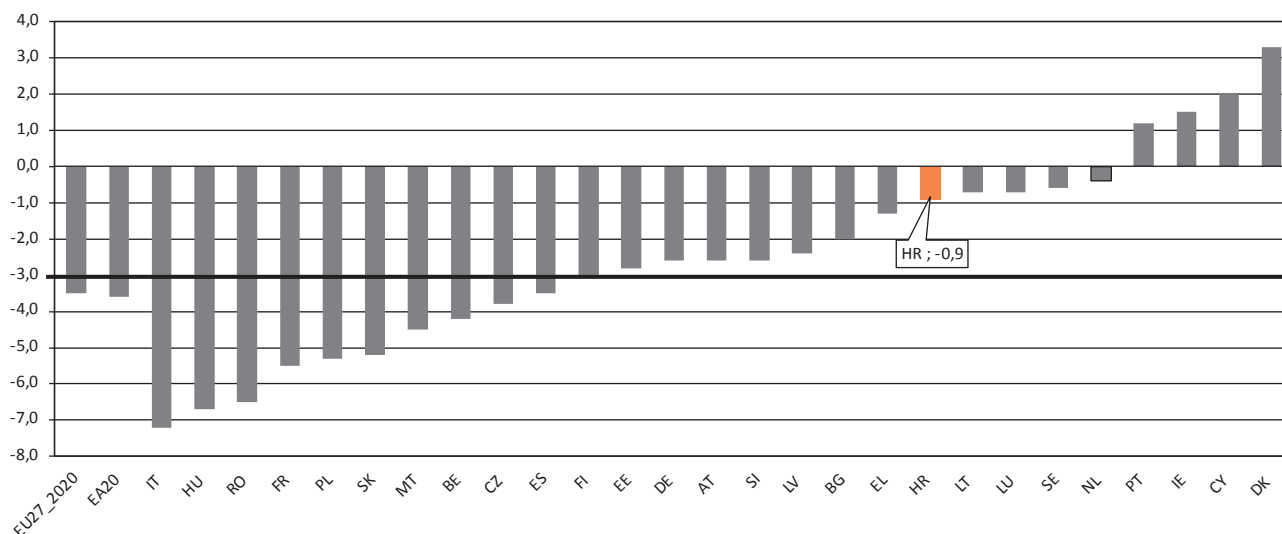
Fiskalna kretanja u EU-27 (2020), Europodručju (EA20) i u pojedinim državama članicama (EUROSTAT)

Rezultate Konačnog Izvješća o prekomjernome proračunskome manjku i razini duga opće države tijekom razdoblja 2020.-2023. godine za EU-27, Europodručje i pojedinačno za sve države članice⁴ objavio je Europski statistički ured (Eurostat) 22. listopada 2024. Prema objavljenom podacima, prosječan proračunski deficit članica EU-27 u 2023. godini iznosio je -3,5% BDP-a (blago povećanje u odnosu na 2022., kada je iznosio -3,4%), dok je prosječan deficit u Europodručju iznosio 3,6% (blago smanjenje u odnosu na 2022., kada je iznosio -3,7%). Stope rasta novih zaduženja niže su u odnosu na stope gospodarskog rasta, što je rezultiralo smanjenjem vrijednosti pokazatelja stanja duga konsolidirane opće države u odnosu na BDP. Konsolidirani dug opće države na razini EU-27 smanjen je s 83,4% BDP-a na kraju 2022. na 81,7% BDP-a na kraju 2023., a na razini Europodručja s 90,8% BDP-a na kraju 2022. na 88,6% BDP-a na kraju 2023. Razina prosječnog duga država Europodručja još uvijek je značajnije viša (za oko 7 postotnih bodova) u odnosu na prosječnu razinu duga država članica EU koje još nisu postale članicama Europodručja.

³ excel tablica koja čini sastavni dio Priopćenja: https://podaci.dzs.hr/media/kqkl2cjr/nr-2024-4-1_2_edp-tablice-22_10_2024.xlsx

⁴ priopćenje Eurostata dostupno je na engleskom jeziku na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/2-22042024-ap>

Grafikon 1: Proračunski saldo opće države po državama članicama EU i Europskog područja (u % BDP-a, 2023.)

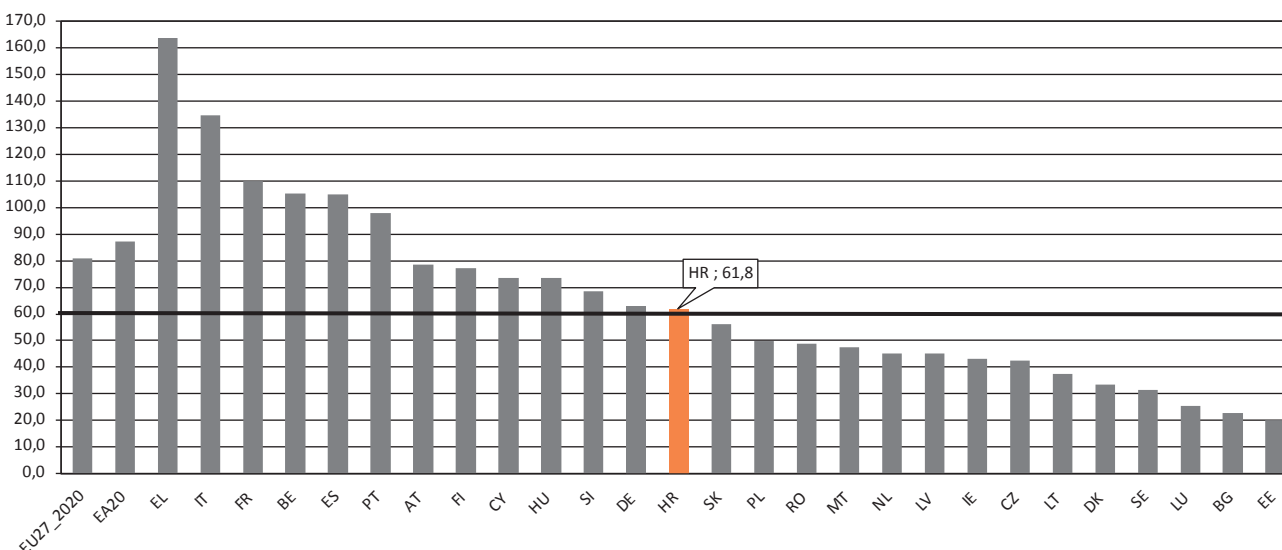

Izvor: Eurostat

Tijekom 2020. sve države članice bilježile su proračunske deficite u uvjetima COVID-19 krize, u 2021. godini dvije države članice zabilježile su proračunske suficite (Danska i Luksemburg), u 2022. je pet država članica zabilježilo proračunske suficite (Hrvatska, Švedska, Irska, Cipar i Danska). U 2023. proračunski suficiti u rasponu od 1,2% - 3,3% BDP-a zabilježeni su u četiri države (Portugal, Irska, Cipar i Danska). Od preostale dvadeset i tri države članice EU-27, deficiti su se kretali u rasponu od -0,4% BDP-a (Nizozemska) do -7,2 BDP-a (Italija). Osim u Italiji, najveći fiskalni deficiti (u % BDP-a) zabilježeni su još i u Mađarskoj (-6,7%) i Rumunjskoj (-6,5%) i Malti (-5,7%). Jedanaest država članica je zabilježilo deficite veće od referentne vrijednosti (3% BDP-a), dok su u dvanaest država članica zabilježeni deficiti niži od referentnog praga. U tom kontekstu, zabilježeni fiskalni deficit Republike Hrvatske od -0,9% BDP-a u 2022. svrstao je našu zemlju među pet zemalja EU-27 koje su godinu završile u deficitu u rasponu od 0%-1% BDP-a.

Što se tiče vrijednosti pokazatelja duga konsolidirane opće države u odnosu na BDP u 2023., najniže vrijednosti zabilježene su u Estoniji (19,6%), Bugarskoj (23,1%), Luksemburgu (25,7%), Danskoj (29,3%), Švedskoj (31,2%) i Litvi (38,3%). U trinaest država članica zabilježene su razine udjela duga u BDP-u iznad referentnog praga od 60% BDP-a, pri čemu su najveće vrijednosti zabilježene u Grčkoj (163,9%), Italiji (134,8%), Francuskoj (109,9%), Španjolskoj (105,1%) i Belgiji (103,1%). Udio konsolidiranog duga opće države u odnosu na BDP je u Republici Hrvatskoj smanjen s 68,5% krajem 2022. na 61,8% krajem 2023. godine (Grafikon 2), što je značajno niže u odnosu na prosječne razine duga ostvarenih u EU-27-2020 (80,8%) i Europskom području (87,4%). Prva država s višim mjestom na ljestvici je Njemačka (62,9% BDP-a), dok je prva država na nižem mjestu od Hrvatske na ljestvici Slovačka (56,1% BDP-a).

Grafikon 2: Dug opće države po državama članicama EU i Europskog područja (u % BDP-a, kraj 2023.)

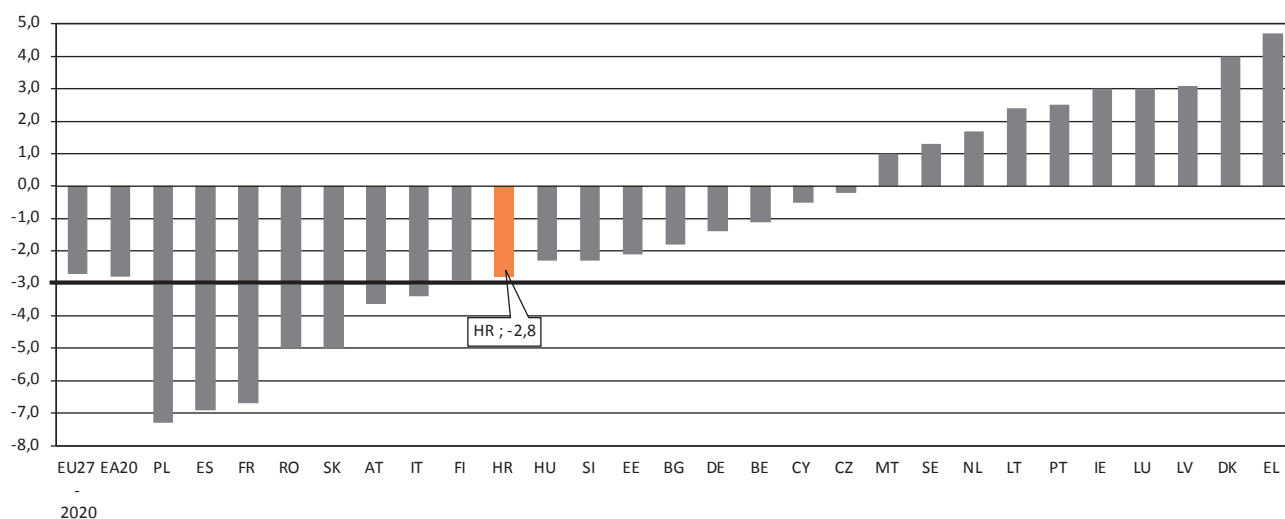
Izvor: Eurostat

Fiskalna kretanja u Hrvatskoj i ostatku EU tijekom prvih šest mjeseci 2024.

Eurostat je 22.10.2024. objavio i privremene podatke o kretanju proračunskih deficita EU-27, europodručja i država članica tijekom drugog tromjesečja 2024.⁵ te podatke o stanju državnog duga EU, europodručja i država članica na kraju drugog tromjesečja 2024.⁶ U sedamnaest država članica zabilježeni su fiskalni deficiti u rasponu od -0,2% BDP-a (Češka) do -7,3% BDP-a (Poljska), a u preostalih deset država zabilježeni su suficiti u rasponu od 1% BDP-a

(Malta) do 4,7% (Grčka). Prosječna veličina fiskalnog deficita EU-27 (u % BDP-a) u drugom tromjesečju ove godine iznosila je -2,7%, a na razini Europodručja -2,8% BDP-a (Grafikon 3), što predstavlja smanjenje za 0,4 p.b. (EU-27), odnosno za 0,2 p.b. (Europodručje) u odnosu na prosječne deficite zabilježene u drugom tromjesečju 2023. Hrvatska je u drugom tromjesečju 2024. ostvarila fiskalni deficit od -2,8% BDP-a, što predstavlja smanjenje od 3,6 postotnih bodova u odnosu na drugo tromjesečje 2023. kada je u Hrvatskoj ostvaren suficit od 0,8% BDP-a.

Grafikon 3: Proračunski saldo opće države po državama članicama EU i Europodručja tijekom drugog tromjesečja 2024. (u % BDP-a)

Izvor: Eurostat

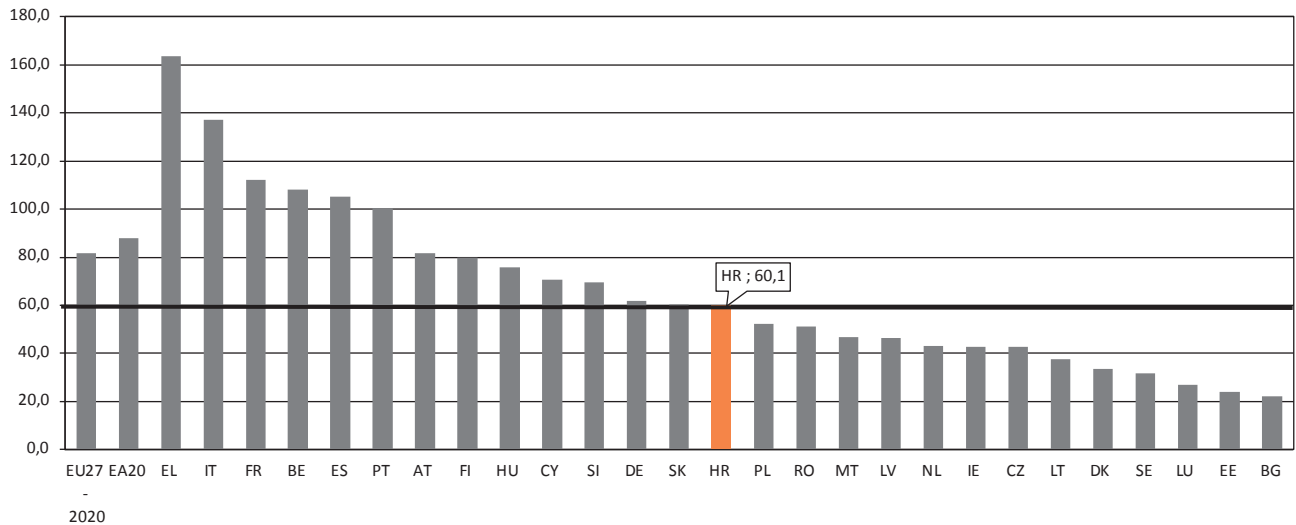
Prosječan dug konsolidirane opće države (u % BDP-a) na kraju drugog tromjesečja 2024. iznosio je 81,5% (EU-27-2020), odnosno 88,1% (europodručje). Za usporedbu, na kraju 2023. prosječni državni dug (u % BDP-a) bio je nešto niži i iznosio je 80,8% (EU-27), odnosno 87,4% (Europodručje). Najviša razina državnog duga (u % BDP-a) na kraju drugog tromjesečja ove godine zabilježena je u Grčkoj (163,6%), slijede je Italija (137%), Francuska (112,2%), Belgija (108%), Španjolska (105,3%) i Portugal (100,6%). Na suprot tome, najniže razine duga (u % BDP-a) zabilježene

su u Bugarskoj (22,1%), Estoniji (23,8%) i Luksemburgu (26,8%). Državni dug Republike Hrvatske dosegao je razinu od 60,1% BDP-a, što je za čak 21,4 postotnih bodova niže od prosječne razine duga EU-27 (koja iznosi 81,5% BDP-a), odnosno za čak 28 postotnih bodova niže od prosječne razine duga Europodručja (koja iznosi 88,1% BDP-a, Grafikon 4). Krajem drugog tromjesečja 2024. trinaest država članica zabilježilo je razinu državnog duga nižu od referentne vrijednosti definirane kriterijima iz Maastrichta od 60% BDP-a.

pitajcentar@tim4pin.hr

⁵ dostupno na engleskom jeziku na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/2-22102024-cp>

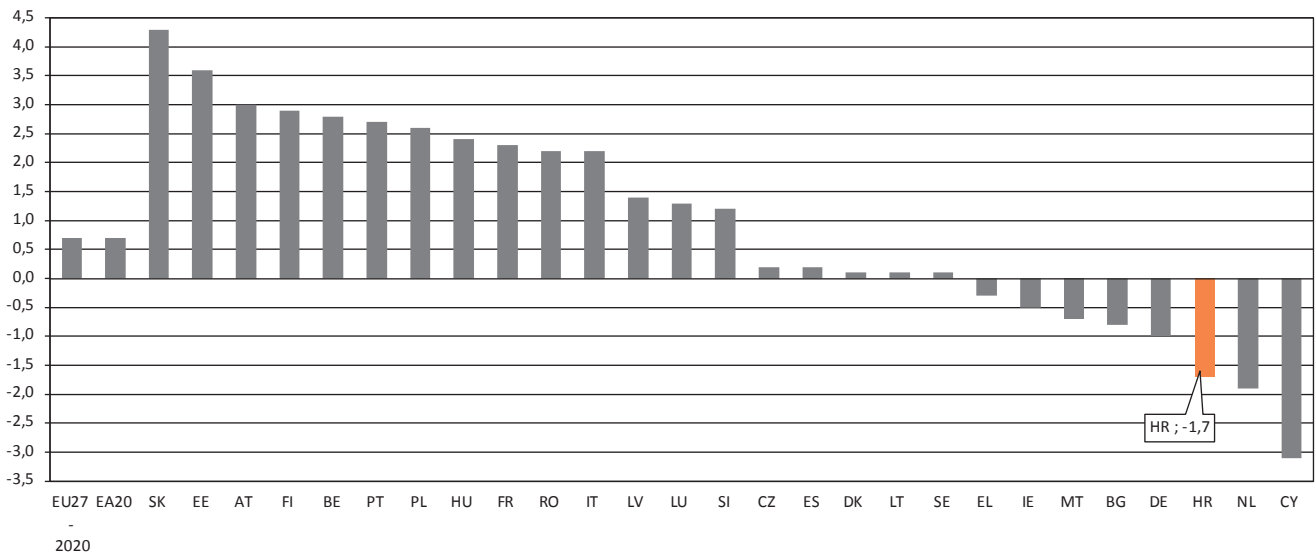
⁶ dostupno na engleskom jeziku na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/2-22102024-bp>

Grafikon 4: Dug opće države po državama članicama EU i Europodručja na kraju drugog tromjesečja 2024. (u % BDP-a)

Izvor: Eurostat

Usporedimo li dinamiku promjene razina državnog duga na kraju drugog tromjesečja 2024. u odnosu na razine državnog duga zabilježene na kraju 2023. godine, uočavamo da je prosječno povećanje razine državnog duga EU-27 i Europodručja iznosilo po 0,7 postotnih bodova (u daljnjem tekstu: p.b.). U devetnaest država članica je tijekom promatranog razdoblja došlo do povećanja vrijednosti pokazatelja odnosa duga i BDP-a, pri čemu su najveća poveća-

nja zabilježena u Slovačkoj (+4,3 p.b.), Estoniji (+3,6 p.b.), Austriji (+3 p.b.), Finskoj (+2,9 p.b.), Belgiji (+2,8 p.b.), Portugalu (+2,7 p.b.), Poljskoj (+2,6 p.b.), Francuskoj (+2,3 p.b.) te Rumunjskoj i Italiji (za po +2,2 p.b.). Ispodprosječna povećanja udjela duga države u BDP-u zabilježena su u pet država članica, u rasponu između 0,1 p.b. (Švedska, Litva i Danska) i 0,2 p.b. (Španjolska i Češka).

Grafikon 5: Rast/smanjenje duga opće države po državama članicama EU i Europodručja na kraju drugog tromjesečja 2024. u odnosu na kraj 2023. (postotni bodovi)

Izvor: Eurostat

Smanjenje udjela državnog duga u BDP-u u promatranom razdoblju zabilježeno je u osam država članica, u rasponu od -0,3 p.b. (Grčka) do -3,1 p.b. (Cipar). U toj skupini je i Republika Hrvatska u kojoj je došlo do smanjenja za -1,7 postotni bod (Grafikon 5).

Za očekivati je da će se proces nastavka konsolidacije europskih državnih financija uspješno nastaviti u ostatku 2024. i u nadolazećoj 2025. godini, iako je iz usporedbe

tromjesečnih podataka Eurostata vidljivo da se prosječni deficit na razini EU-27 i Europodručja i dalje postupno smanjuje, ali i da je tijekom prve polovine 2024. došlo do blagog rasta prosječnog udjela državnog duga u BDP-u. Međutim, udio državnog duga u BDP-u u Republici Hrvatskoj smanjio se je postupno na razinu od 60,1% BDP-a na kraju drugog tromjesečja 2024.